
10. Większość wciąż z Mniejszością (i z ludowcami też). Wybory do sejmiku województwa opolskiego w 2024 roku

DOI: 10.71433/2025.89.5.10

Ewa Skrabacz¹

Uniwersytet Opolski

Praca opublikowana na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa 4.0 Międzynarodowe (CC BY 4.0).
Skrócona treść licencji na <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Cytuj jako: Skrabacz E., *Większość wciąż z Mniejszością (i z ludowcami też). Wybory do sejmiku województwa opolskiego w 2024 roku*, [w:] R. Alberski, M. Cichosz, D. Szczepański (red.), *Gra o regiony 2024. Wybory do sejmików województw w Polsce*, Wałbrzych 2025, s. 128-152.

10.1. Wprowadzenie

W przededniu wyborów samorządowych 2024 r. Opolszczyzna nie stanowiła zagadki: tu od lat wygrywała i koalicyjnie rządziła Platforma Obywatelska (PO). Choć dla Prawa i Sprawiedliwości (PiS) nie był to łatwy teren, to po zwycięstwie w wyborach parlamentarnych 2015 r. partia i tu zdołała zaznaczyć swoją siłę, stając się drugim co do wielkości podmiotem na szczęblu wojewódzkim (2018 r.). Nie dysponując jednak potencjałem koalicyjnym, zajęła na stałe miejsce opozycji. Zmiana układu sił na poziomie centralnym, która nastąpiła po październikowych wyborach 2023 r., zwiastowała dla PiS trudniejsze warunki rywalizacji, a Platformie dawała nadzieję na samodzielne rządy.

Najmniejsze i najmniej liczne polskie województwo, charakteryzujące się silnie zakorzenioną tradycją regionalną (mniejszość niemiecka, Ślązacy), od lat postrzegane było jako sejmikowo przewidywalne. Układ sił był na tyle stabilny, że aspirująca do samodzielnych rządów Platforma Obywatelska (najbardziej podmiotowa z ugrupowań tworzących Koalicję Obywatelską – PO/KO) czuła się zobowiązana podkreślać, że koalicjantów, czyli Mniejszość Niemiecką (MN) i Polskie Stronnictwo Ludowe (PSL), weźmie na pokład bez względu na ostateczny wynik rywalizacji wyborczej. Wicemarszałek Szymon Ogłaza zapewniał, że nawet w sytuacji osiągnięcia większości przez samą KO, „na pewno byśmy dopraszali koalicjantów, bo to jest cały region, tu chodzi o jak najszerszą reprezentację”². Warto jednak zaznaczyć, że słowa te wybrzmiały kilka dni po wyborach.

¹ ORCID: 0000-0003-1004-1802.

² J. Maćkowiak, „Rozmowy koalicyjne dotyczące sejmiku rozpoczęły się już przed wyborami”. Szymon Ogłaza w Radiu Opole, <https://radio.opole.pl/100,809897,rozmowy-koalicyjne-dotyczace-sejmiku-rozpoczely> [dostęp: 20.08.2024].

Koalicja PO/KO–MN–PSL wydawała się niejako oczywista na poziomie regionu, ale o jej powstaniu niejednokrotnie przesądzały decyzje podejmowane na szczeblu centralnym. Tak było choćby w kontekście koalicyjnego statusu Mniejszości Niemieckiej, która jest najliczniejszą mniejszością narodową w Polsce, a od początku ustanowienia samorządu na poziomie województwa była obecna w każdej koalicji rządzącej regionem. Jej członkowie zawsze zajmowali co najmniej funkcję wicemarszałka województwa, zaś w roku 2002 Ryszard Galla na kilka miesięcy objął funkcję marszałka³. Jednak o to stałe miejsce trzeba było się czasem upomnieć, jak choćby w 2014 r., gdy po wyborach kształtowała się koalicja PO–PSL (9 + 8 z 30 mandatów). MN o utrzymanie miejsca w układzie koalicyjnym zabiegała u krajowych liderów obu partii – Ewy Kopacz (PO) i Janusza Piechocińskiego (PSL)⁴. Uzyskano wówczas zapewnienie, że koalicji bez MN na Opolszczyźnie nie będzie. Tak oto potwierdzał się fakt, że w opolskich scenariuszach sejmikowych wyraźnie widać uwarunkowania regionalne, ale woła wyrażana na poziomie centralnym ma niejednokrotnie decydujące znaczenie. Nie inaczej miało być po wyborach w roku 2024.

10.2. Sytuacja polityczna w sejmiku wojewódzkim VI kadencji (2018–2024)

648 uchwał oraz 18 apeli i rezolucji – tak 19 marca 2024 r. w momencie ostatniego posiedzenia wyglądał bilans prac sejmiku województwa opolskiego, wyłonionego w wyborach w 2018 r. Wspólne obrady w trakcie przeszło pięcioletniej kadencji były prowadzone w ramach 63 posiedzeń (w tym 18 *online*), a komisje zebrały się 388 razy. I choć w niektórych podsumowaniach medialnych można było wyczytać, że radni z klubów KO, MN, niezrzeszeni przedstawiciele PSL, a także ci z opozycyjnego klubu PiS działali „w zgodzie i porozumieniu”⁵, to VI kadencja opolskiego sejmiku miała swoje burzliwe momenty.

Powyborczy pejzaż w 2018 r. po raz pierwszy kształtowany był przez przedstawicieli jedynie czterech komitetów (kolejność według liczby zdobytych mandatów): KO, PiS, MN i PSL⁶. Nie po raz pierwszy jednak skonstruowana została szeroka koalicja, która w opozycyjnych ławach pozostawiła wyłącznie przedstawicieli PiS – tradycja umów łączących trzy ugrupowania PO/KO, MN i PSL zapoczątkowana została w III kadencji. 2018 r. przyniósł jednak wyraźną zmianę potencjału poszczególnych koalicjantów. Platforma Obywatelska, startująca w formule koalicyjnej (KO), zwiększyła stan posiadania z dziewięciu na 13 mandatów. Niezmiennie opozycyjne PiS podwoiło liczbę mandatów,

³ *Marszałek z mniejszości*, „Nowa Trybuna Opolska”, 20-21.04.2002, s. 1.

⁴ B. Mrukot, *Poker w opolskim sejmiku. Kto będzie rządził regionem*, <https://nto.pl/poker-w-opolskim-sejmiku-kto-bedzie-rzadzil-regionem/ar/4643069> [dostęp: 20.08.2024].

⁵ M. Matuszkiewicz-Biel, *Przeglądali prawie 650 uchwał. Za nami ostatnia sesja Sejmiku Województwa Opolskiego*, <https://radio.opole.pl/100,802253,przeglądali-prawie-650-uchwał-za-nami-ostatnia> [dostęp: 20.08.2024].

⁶ SLD przekroczył 5-procentowy próg wyborczy, ale nie miał w sejmiku swojego reprezentanta.

obsadzając w nowej kadencji dziesięć miejsc i stając się tym samym nominalnie drugą siłą polityczną w sejmiku. PSL, po „książeczkowym” sukcesie w wyborach 2014 r.⁷, który na Opolszczyźnie przyniósł partii osiem mandatów, wróciło do tradycyjnego poziomu poparcia, uzyskując dwa mandaty, zaś MN odnotowała spadek z siedmiu do pięciu mandatów. Finalnie zatem zwyciężająca wybory KO zyskiwała istotną przewagę nad pozostałymi koalicjantami. Jednocześnie koalicyjny charakter samej KO skutkował większą liczbą podmiotów zainteresowanych obecnością w zarządzie. Witold Zembaczyński, lider .Nowoczesnej na Opolszczyźnie, a także wiceprzewodniczący tej partii, powołując się na rozmowy krajowych liderów, wprost formułował taki postulat⁸.

15 listopada 2018 r. koalicjanci z KO, MN i PSL podpisali porozumienie programowe, a na pierwszej sesji sejmiku, 21 listopada, zdecydowano, że jego pracami jako przewodniczący pokieruje – debiutujący w roli radnego – Rafał Bartek z MN. Wiceprzewodniczącymi sejmiku zostali: Jolanta Wilczyńska (KO–PO), Piotr Wach (KO–Nowoczesna) i Dariusz Byczkowski (PiS)⁹. Potwierdziły się także przewidywania dotyczące struktury zarządu: marszałkiem pozostał Andrzej Buła (PO), pierwszym wicemarszałkiem województwa – Roman Kolek (MN), a drugim – Zbigniew Kubalańca (PO). Trzecim przedstawicielem PO w zarządzie był Szymon Ogłaza. Członkiem zarządu został też Stanisław Rakoczy¹⁰. Prezes wojewódzkich struktur PSL nie przeszedł wyborczej weryfikacji – nie uzyskał mandatu do sejmiku, ale zarząd partii właśnie jemu jednogłośnie udzielił rekomendacji. Rakoczy miał się zobowiązać do rezygnacji z miejsca w zarządzie województwa po wyborach parlamentarnych 2019 r.¹¹ Wymiana PSL-owskiego członka zarządu dokonała się jednak dopiero 1 czerwca 2020 r., gdyż Stanisław Rakoczy złożył swą rezygnację 31 maja¹². Do zarządu wszedł wówczas Antoni Konopka, który w tym momencie

⁷ W 2010 r. w wyborach do sejmików zastosowano nowy wzór karty do głosowania, tzw. książeczki. PSL – otrzymując w drodze losowania numer pierwszy listy wyborczej – znajdował się na pierwszej jej stronie. Wskazywano, że bonus wynikający z umieszczenia listy partyjnej na pierwszej stronie karty wyborczej mieścił się w przedziale 5–10 punktów procentowych, J. Flis, *Efekt książeczki – pierwsza strona demokracji*, <https://www.salon24.pl/u/jaroslavflis/627326,efekt-ksiazeczki-pierwsza-strona-demokracji> [dostęp: 20.08.2024].

⁸ P. Wójtowicz, *Koalicja dla dobra regionu. A kto w zarządzie? Zembaczyński: radni Nowoczesnej są kompetentni. PO: nikt nikogo nie pomija*, <https://radio.opole.pl/460,2&idpi=100&idx=256231&si=2366> [dostęp: 21.08.2024].

⁹ J. Matlak, *Rafał Bartek przewodniczącym sejmiku. W prezydium także Dariusz Byczkowski, Jolanta Wilczyńska i Piotr Wach*, <https://radio.opole.pl/100,258915,rafal-bartek-przewodniczacym-sejmiku-w-prezydium> [dostęp: 21.08.2024].

¹⁰ E. Hanszke, *Andrzej Buła został marszałkiem województwa, Rafał Bartek przewodniczącym Sejmiku Województwa Opolskiego*, <https://nto.pl/andrzej-bula-zostal-marszalkiem-wojewodztwa-rafal-bartek-przewodniczacym-sejmiku-wojewodztwa-opolskiego/ga/13682148/zd/32345282> [dostęp: 21.08.2024].

¹¹ Za tą kandydaturą opowiedziało się 15 radnych, 14 było przeciw, jeden wstrzymał się od głosu, zob. W. Wośtak, *Stanisław Rakoczy kandydatem PSL do Zarządu Województwa Opolskiego choć nie zdobył mandatu*, <https://radio.opole.pl/100,258550,stanislaw-rakoczy-kandydatem-psl-do-zarzadu-woje> [dostęp: 21.08.2024]; J. Matlak, *Stanisław Rakoczy w zarządzie województwa. Antoni Konopka i Norbert Krajczy radnymi PSL*, <https://radio.opole.pl/100,258909,stanislaw-rakoczy-w-zarzadzie-wojewodztwa-antoni> [dostęp: 21.08.2024].

¹² Stanisław Rakoczy już w styczniu stracił rekomendację regionalnych struktur PSL do reprezentowania ludowców w zarządzie. Na stanowisku miał jednak pozostać do czasu, aż nie będzie miał zapewnionego zatrudnienia gdzie indziej, zob. P. Guzik, *Stanisław Rakoczy ma być odwołany z zarządu województwa. Za-*

był *de facto* jedynym przedstawicielem ludowców w sejmiku – 1 kwietnia 2020 r., Norbert Krajczy, drugi z radnych PSL, poinformował, że rezygnuje z reprezentowania partii w sejmiku (powodem miała być wypowiedź Czesława Biłobrana, szefa powiatowych struktur PSL w Nysie, sugerująca, że „nyski ZOZ, którego Krajczy był dyrektorem, sięga po pieniądze z powiatu, pomimo swej dobrej kondycji finansowej”)¹³.

Odejście S. Rakoczego i wejście A. Konopki do zarządu nie było jedyną zmianą, gdyż na początku 2021 r. z funkcji wicemarszałka zrezygnował przedstawiciel Mniejszości Niemieckiej, Roman Kolek, zasiadający w zarządzie województwa od 2010 r. Zapowiedź jego powrotu do zawodu lekarza wybrzmiała już po wyborach. Wicemarszałek podkreślał, że praktyka lekarska jest dla niego „źródłem największej satysfakcji”¹⁴. Zanim jednak odejście z zarządu stało się faktem, rozpoczęły się rozmowy o tym, kto zastąpi go w fotelu wicemarszałka. Rozważany pierwotnie scenariusz zamiany miejsc z Rafałem Bartkiem, przewodniczącym sejmiku, upadł. Choć Bartek został oficjalnie przedstawiony przez Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Niemców na Śląsku Opolskim (TSKN) jako kandydat na stanowisko wicemarszałka województwa opolskiego, to były wątpliwości, czy mógłby łączyć tę funkcję z przewodniczeniem TSKN-owi. Finalnie rekomendację TSKN otrzymała radna sejmiku, sekretarz Towarzystwa, Zuzanna Donath-Kasiura¹⁵. Po formalnej rezygnacji Kolka 23 lutego została wybrana wicemarszałkiem. W zarządzie województwa miała się zajmować – podobnie jak poprzednik – sprawami ochrony zdrowia i polityki społecznej, uzależnień, edukacji i rynku pracy oraz wielokulturowości¹⁶.

W czasie, gdy dokonywała się zmiana wicemarszałka z Mniejszości Niemieckiej, pojawiły się problemy wewnątrz koalicji na linii PO–PSL. 17 lutego 2021 r. Agnieszka Zagola, wiceprezes opolskich ludowców, została pozbawiona stanowiska wiceprezesa spółki Zamek Moszna (w zarządzie spółki zasiadała od 2016 r.). Jako powód zwolnienia wskazano konieczność oszczędności wynikających z ekonomicznych skutków pandemii, ale w partii dominowało przekonanie, że „cała sytuacja jest elementem presji opolskiej Platformy na to, by PSL wyszedł z koalicji z PiS, jakie ma na poziomie powiatów namysłowskiego i nyskiego”¹⁷. Politycy PO, ripostując, wskazywali na wewnętrzne problemy

stąpić ma go Antoni Konopka, <https://nto.pl/stanislaw-rakoczy-ma-byc-odwolany-z-zarzadu-wojewodztwa-zastapic-ma-go-antoni-konopka/ar/c1-14983281> [dostęp: 21.08.2024].

¹³ D. Klimczak, *Norbert Krajczy odchodzi z klubu PSL w sejmiku. To reakcja na wypowiedź jego partyjnego kolegi*, <https://radio.opole.pl/100,318773,norbert-krajczy-odchodzi-z-klubu-psl-w-sejmiku-t> [dostęp: 21.08.2024].

¹⁴ P. Guzik, *Roman Kolek zamierza wrócić do zawodu lekarza. Szykują się roszady w samorządzie województwa*, <https://nto.pl/roman-kolek-zamierza-wrocic-do-zawodu-lekarza-szykuja-sie-rozady-w-samorzadz-wojewodztwa/ar/c1-15333660> [dostęp: 21.08.2024].

¹⁵ K. Rapp, *Nowa wicemarszałek województwa Zuzanna Donath-Kasiura w dobie pandemii stawia na współpracę*, <https://radio.opole.pl/100,378549,nowa-wicemarszalek-wojewodztwa-zuzanna-donath-ka> [dostęp: 21.08.2024].

¹⁶ VR, *Zuzanna Donath-Kasiura wicemarszałkiem województwa opolskiego*, <https://www.opolskie.pl/2021/02/zuzanna-donath-kasiura-wicemarszalkiem-wojewodztwa-opolskiego/> [dostęp: 21.08.2024].

¹⁷ P. Guzik, *Agnieszka Zagola, wiceprezes opolskiego PSL, straciła stanowisko w spółce Moszna Zamek. Zwarcie na linii PSL–Platforma Obywatelska*, <https://nto.pl/agnieszka-zagola-wiceprezes-opolskiego-psl->

koalicjanta („trwa wojna frakcji”) i słabą pozycję ludowców w sejmiku („Kluby KO i MN mają wystarczającą większość w sejmiku. Nawiązanie współpracy z PSL było u nas gestem dobrej woli”)¹⁸. Ludowcy problemami regionalnymi zainteresowali władze krajowe partii. Pojawiła się informacja o rozmowie prezesa PSL Władysława Kosiniaka-Kamysza z szefem PO, Borysem Budką, na temat opolskiego konfliktu. Do sprawy odniósł się wicemarszałek Sejmu RP Piotr Zgorzelski, mówiąc o „jednostronnym zerwaniu koalicji” przez PO¹⁹. Należy przypomnieć, że miejsce ludowców w opolskiej koalicji było gwarantem układu koalicyjnego w województwie lubuskim, gdzie radni PSL byli niezbędni, by zapewnić większość PO w tamtejszym sejmiku²⁰. W napiętej sytuacji władze krajowe PSL miały dać zielone światło do opuszczenia koalicji na Opolszczyźnie. Decyzję w tej sprawie opolscy ludowcy odwlekali przez kilka tygodni, a w tym czasie Agnieszka Zagola znalazła nową pracę w radzie nadzorczej Namysłowskiego Centrum Zdrowia. Została przyjęta do zarządu spółki, o czym na początku marca informował Konrad Gęsiarz, starosta namysłowski z PiS²¹, powiatowy koalicjant PSL. Ostatecznie prezydium opolskiego PSL podjęło decyzję o pozostaniu w koalicji sejmikowej²². Koalicja wojewódzka się nie rozpadła, a powiatowy sojusz PSL i PiS został scementowany.

W trakcie kadencji pojawiały się konflikty wokół okolicznościowych uchwał i rezolucji. Opozycyjne PiS nie chciało się zgodzić m.in. na uhonorowanie Lecha Wałęsy w kontekście wyborów parlamentarnych 4 czerwca 1989 r. (uchwała została przyjęta przy sprzeciwie ośmiu radnych)²³, a także na przyjęcie rezolucji w setną rocznicę wybuchu I powstania śląskiego w 1919 r. (konflikt dotyczył tekstu dokumentu)²⁴. Gdy natomiast dwa lata później, w 100. rocznicę wybuchu III powstania śląskiego, PiS zgłosiło tekst rezolucji upamiętniającej ten zryw, propozycja została odrzucona ze względu na zbyt późne przedstawienie wniosku²⁵. Kwestiami spornymi były także środki na święto

stracila-stanowisko-w-spolce-moszna-zamek-zwarcie-na-linii-pslplatforma-obywatelska/ar/c1-15449664 [dostęp: 22.08.2024].

¹⁸ Tamże.

¹⁹ C. Pużyna, *Zwolnienie Agnieszki Zagoli – ciąg dalszy nastąpił. PSL mówi o jednostronnym zerwaniu koalicji*, <https://radio.opole.pl/385,132&idpi=468&idxi=377458> [dostęp: 22.08.2024].

²⁰ P. Guzik, *Kierownictwo opolskiego PSL z zielonym światłem do opuszczenia koalicji z PO. „Nie wszyscy chcą umierać za Agnieszkę Zagolę”*, <https://nto.pl/kierownictwo-opolskiego-psl-z-zielonym-swiatlem-do-opuszczenia-koalicji-z-po-nie-wszyscy-chca-umierac-za-agnieszke-zagole/ar/c1-15461220> [dostęp: 22.08.2024].

²¹ P. Guzik, *Agnieszka Zagola ma być prezesem szpitala w Namysłowie. Umocnienie koalicji PiS z PSL*, <https://nto.pl/agnieszka-zagola-ma-byc-prezesem-szpitala-w-namyslowie-umocnienie-koalicji-pis-z-psl/ar/c1-15471898> [dostęp: 22.08.2024].

²² P. Guzik, *Opolskie. Bez politycznego trzęsienia ziemi. PSL nie wychodzi z koalicji z Platformą. Agnieszka Zagola ma nową pracę*, <https://nto.pl/opolskie-bez-politycznego-trzesienia-ziemi-psl-nie-wychodzi-z-koalicji-z-platforma-agnieszka-zagola-ma-nowa-prace/ar/c1-15485196> [dostęp: 22.08.2024].

²³ A. Stefaniak, *Tak czy nie dla Wałęsy? Temat zaistniał na sesji sejmiku*, <https://radio.opole.pl/385,132&idpi=468&idxi=270147&go=morelistinsert&si=538> [dostęp: 22.08.2024].

²⁴ P. Wójtowicz, *Radni województwa przyjęli rezolucję w sprawie Powstań Śląskich*, <https://radio.opole.pl/100,276651,radni-województwa-przyjeli-rezolucje-w-sprawie-p> [dostęp: 3.07.2024].

²⁵ M. Matuszkiewicz, *Radni sejmiku województwa opolskiego z klubu PiS zablokowani przez koalicję. Chodzi o upamiętnienie rocznicy powstań śląskich*, <https://radio.opole.pl/100,412629,radni-sejmiku-województwa-opolskiego-z-klubu-pis> [dostęp: 22.08.2024].

flagi (wniosek radnej PiS – pieniędzy nie przyznano)²⁶ czy przyjęcie Karty Praw Rodziny (popierana przez klub PiS, odrzucona w głosowaniu)²⁷. Były też projekty zgodnie przyjęte przez wszystkie kluby, jak np. rezolucja w 30. rocznicę podpisania porozumienia pomiędzy Rzeczypospolitą Polską i Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy²⁸ czy rezolucja wyrażająca solidarność z Ukrainą po rozpoczęciu rosyjskiej inwazji na ten kraj²⁹.

Dwukrotnie opozycja próbowała odwoływać członków zarządu. We wrześniu 2019 r. PiS wnioskowało o odwołanie wicemarszałka Romana Kolka (sprawa zamknięcia sanatorium dla dzieci w Suchym Borze)³⁰, a w lipcu 2020 r. pojawił się wniosek o odwołanie marszałka Andrzeja Buły (w związku z zarzutami niedopełnienia obowiązków służbowych, jakie przedstawiła mu jeleniogórska prokuratura)³¹. Co oczywiste, obie próby były nieskuteczne.

Tradycyjnie iskrzyło w sprawach związanych z Mniejszością Niemiecką. W grudniu 2021 r. radni przyjęli apel, w którym sprzeciwiali się obniżeniu subwencji oświatowej związanej z finansowaniem nauki języków mniejszości narodowych i języka regionalnego w roku 2022³². Radni PiS zgłaszali wątpliwości dotyczące uchybień proceduralnych przy przyjmowaniu apelu, a także zwracali uwagę na brak symetrii w kontekście praw mniejszości niemieckiej w Polsce i mniejszości polskiej w Niemczech. W kwietniu 2022 r., podczas obrad nad apelem w sprawie dyskryminacji mniejszości polskiej na Białorusi, doszło do sporu, gdyż rządząca regionem koalicja dostrzegała analogię pomiędzy tym, co dzieje się na Białorusi (zamknięcie klas w kilku polskojęzycznych szkołach), a zmniejszeniem liczby godzin nauczania języka niemieckiego jako języka mniejszości w Polsce³³.

Zgodnie przyjęto natomiast Strategię Rozwoju Województwa Opolskiego „Opolskie 2030”. Na uroczystej sesji w październiku 2021 r. nikt nie zgłosował przeciw. „W stra-

²⁶ J. Poniatyszyn, *Kontrowersje w opolskim sejmiku wokół dofinansowania święta flagi państwowej*, <https://radio.opole.pl/460,2&idpi=100&idxi=302847&si=1841> [dostęp: 22.08.2024].

²⁷ K. Doros, *Sejmik Województwa Opolskiego nie przyjął Samorządowej Karty Praw Rodzin*, <https://radio.opole.pl/100,348129,sejmik-wojewodztwa-opolskiego-nie-przyjal-samorz>, [dostęp: 22.08.2024].

²⁸ K. Doros, *Sejmik Województwa Opolskiego przyjął rezolucję z okazji 30. Rocznicy podpisania polsko-niemieckiego traktatu o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy*, <https://radio.opole.pl/100,487743,sejmik-wojewodztwa-opolskiego-przyjal-rezolucje-> [dostęp: 22.08.2024].

²⁹ M. Matuszkiewicz, *Sejmik Województwa Opolskiego wyraził solidarność z Ukrainą*, <https://radio.opole.pl/100,545604,sejmik-wojewodztwa-opolskiego-wyrazil-solidarnos> [dostęp: 23.08.2024].

³⁰ M. Świercz, *Violetta Porowska o tym, że Roman Kolek powinien odejść a także o dodatkowych pieniądzach dla opolskiego oddziału NFZ i reaktywacji połączeń lokalnych*, <https://radio.opole.pl/index.php?idp=125&idx=4683&go=morelist&sp=59> [dostęp: 22.08.2024].

³¹ M. Matuszkiewicz, *Większość radnych sejmiku województwa opolskiego zagłosowała przeciwko odwołaniu marszałka Andrzeja Buły*, <https://radio.opole.pl/100,340016,wiekszosc-radnych-sejmiku-wojewodztwa-opolskiego> [dostęp: 22.08.2024].

³² K. Doros, *Radni sejmiku apelują o zmianę decyzji w sprawie zmniejszenia finansowania nauki języków mniejszości narodowych*, <https://radio.opole.pl/100,521750,radni-sejmiku-apeluja-o-zmiane-decyzji-w-sprawie> [dostęp: 23.08.2024].

³³ K. Doros-Stachoń, *„Wrzutka niemiecka” w petycji o Polakach na Białorusi? Burzliwa dyskusja na sesji sejmiku*, <https://radio.opole.pl/100,571846,wrzutka-niemiecka-w-petycji-o-polakach-na-bialor> [dostęp: 23.08.2024].

tegi określono trzy cele strategiczne: człowiek i relacje, środowisko i rozwój oraz silna gospodarka. Marszałek Andrzej Buła podkreślał, że nad strategią pracowało około 250 osób przez niemal dwa lata³⁴. Dzielała przeszłość i odmiennie postrzegana terażniejszość nie uniemożliwiły wspólnego planowania przyszłości województwa.

10.3. Podmioty rywalizujące w wyborach

W wyborach samorządowych 2024 r. nie została dokonana żadna korekta dotycząca podziału mandatów w okręgach wyborczych³⁵. Niezmiennie zatem mieszkańcy Opolszczyzny (744 122 uprawnionych do głosowania) wybierali 30 radnych wojewódzkich w pięciu okręgach. Rozkład mandatów wyglądał następująco:

- okręg nr 1: miasto Opole, pow. opolski – osiem mandatów;
- okręg nr 2: pow. kluczborski, pow. namysłowski, pow. oleski – pięć mandatów;
- okręg nr 3: pow. kędzierzyńsko-kozielski, pow. strzelecki – pięć mandatów;
- okręg nr 4: pow. głubczycki, pow. krapkowicki, pow. prudnicki – pięć mandatów;
- okręg nr 5: pow. brzeski, pow. nyski – siedem mandatów³⁶.

Wszystkie komitety o zasięgu ogólnopolskim wystawiły swoich kandydatów na Opolszczyźnie. Listy zarejestrował także KW Polska Liberalna Strajk Przedsiębiorców (nie zarejestrował list jedynie w województwie mazowieckim) i jeden komitet o charakterze regionalnym – Śląscy Samorządowcy. Finalnie zatem do rywalizacji wyborczej na poziomie sejmiku przystąpiło osiem komitetów, które wystawiły listy we wszystkich okręgach wyborczych (kolejność według numerów list wyborczych, w nawiasie – typ komitetu):

1. KW Prawo i Sprawiedliwość (komitet partii).
2. KWW Konfederacja i Bezpartyjni Samorządowcy (komitet wyborców).
3. KKW Trzecia Droga Polska 2050 Szymona Hołowni – Polskie Stronnictwo Ludowe (komitet koalicyjny).
4. KKW Lewica (komitet koalicyjny).
5. KKW Koalicja Obywatelska (komitet koalicyjny).
6. KW Stowarzyszenie „Bezpartyjni Samorządowcy” (komitet organizacji i stowarzyszeń).
7. KW Polska Liberalna Strajk Przedsiębiorców (KW PLISP) (komitet partii).
8. KWW Śląscy Samorządowcy (komitet wyborców).

Komitety startujące w województwie opolskim najczęściej występowały w formule koalicyjnej (trzy z ośmiu), co było konsekwencją decyzji na szczeblu centralnym. Koalicja

³⁴ W. Wośtak, *Sejmik przyjął Strategię Rozwoju Województwa Opolskiego do 2030 r. podczas uroczystej sesji w Filharmonii Opolskiej*, <https://radio.opole.pl/100,490280,sejmik-przyjal-strategie-rozwoju-wojewodztwa-opo> [dostęp: 23.08.2024].

³⁵ Podział mandatów do sejmiku zmienił się w wyborach 2018 r. Zmiany demograficzne spowodowały, że okręg nr 2 stracił jeden mandat, który przeszedł do okręgu nr 1.

³⁶ *Wyniki w wyborach do sejmików województw. Sejmik Województwa Opolskiego*, https://samo-rzad2024.pkw.gov.pl/samorzad2024/pl/sejmik_wojewodztwa/okregi/160000 [dostęp: 23.08.2024].

Obywatelska, Trzecia Droga i Lewica na poziomie regionu odzwierciedlały wprost sojusze zawarte przez władze ogólnopolskie. Koalicyjny scenariusz w wyborach samorządowych KO testowała już w 2018 r., przy czym od tego czasu wyraźnemu osłabieniu uległa pozycja .Nowoczesnej, która w regionie opolskim niezmiennie miała wiceprzewodniczącą partii – Witolda Zembaczyńskiego. Partie lewicowe, choć wcześniej pod innym szyldem (KKW SLD Lewica Razem), również miały przetestowany wariant koalicyjny. Jedynie projekt Trzeciej Drogi był nowym doświadczeniem na poziomie zarówno krajowym, jak i regionalnym. W przypadku województwa opolskiego oznaczało to niełatwą współpracę. Wybrany w listopadzie 2021 r. nowy prezes opolskich struktur PSL Marcin Oszańca bezpośrednio po wyborze deklarował, że podwojenie liczby mandatów w sejmiku województwa to jedno z zadań, które go czekają³⁷, ale rozmowy dotyczące list były wyjątkowo trudne.

Jedynym podmiotem o charakterze regionalnym był KWW Śląscy Samorządowcy. Pojawienie się nowego szyldu miało być szansą na zatrzymanie niekorzystnych tendencji wyborczych. W wyborach do sejmiku w 2018 r. komitet Mniejszości Niemieckiej uzyskał co prawda więcej głosów niż cztery lata wcześniej, ale procentowy wynik poparcia był gorszy niż w poprzednich wyborach. W konsekwencji Mniejszość uzyskała wówczas mniej mandatów (pięć, czyli o dwa mandaty mniej). To mogło niepokoić, ale nie musiało być jednoznacznym wezwaniem do zmian. Przed kolejnymi wyborami w 2024 r. odbyły się jednak wybory parlamentarne (15 października 2023 r.), które zakończyły się utratą jedyne go mandatu MN w Sejmie RP. Po raz pierwszy od 1991 r. Mniejszość nie miała swojego przedstawiciela na poziomie krajowym. Stając wobec kolejnego wyborczego wyzwania, zarząd TSKN zdecydował o rozdzieleniu działalności społeczno-kulturalnej i działalności politycznej. W zbliżających się wyborach samorządowych kandydaci Mniejszości mieli zatem wystartować w ramach komitetu Śląscy Samorządowcy. 13 grudnia 2023 r. na konferencji prasowej przedstawiciele TSKN wraz z reprezentantami Śląskiego Stowarzyszenia Samorządowego³⁸ poinformowali o nowym projekcie politycznym, który dla MN miał być szansą na zaakcentowanie regionalnego, a nie wyłącznie etnicznego charakteru kandydatów i ich działalności³⁹. Projekt miał angażować nie tylko osoby legitymujące się niemieckim pochodzeniem, ale wszystkich zainteresowanych pracą na rzecz regionu. Ostatecznie KWW Śląscy Samorządowcy wystawił ponad 500 kandydatów na wszystkich szczeblach samorządowych, w tym 38 na poziomie wojewódzkim⁴⁰. Należy podkreślić, że nowa formuła wyborcza poskutkowała wystawieniem listy w okrę-

³⁷ T. Cichoń, *Mandat poselski oraz zwiększenie liczby radnych sejmiku – to zadania nowego szefa opolskiego PSL-u*, <https://radio.opole.pl/100,503693,mandat-poselski-oraz-zwiekszenie-liczby-radnych-> [dostęp: 24.08.2024].

³⁸ *Śląskie Stowarzyszenie Samorządowe*, www.stowarzyszenie.lesnica.pl/o-nas/ [dostęp: 25.08.2024].

³⁹ Transmisja konferencji prasowej – prezentacja projektu Śląskich Samorządowców z 13 grudnia 2023 r., www.facebook.com/SlascySamorzadowcy/videos/1754389805061715 [dostęp: 25.08.2024].

⁴⁰ K. Ogiolda, *Śląscy Samorządowcy pokazali program. Mają ponad 500 kandydatów*, <https://opolska360.pl/konwencja-kww-slascy-samorzadowcy-pokazali-program-i-kandydatow> [dostęp: 25.08.2024].

gu nr 5, w którym MN listy nigdy nie miała, co wiązało się z brakiem skupisk ludności autochtonicznej w powiatach brzeskim i nyskim⁴¹.

Układ podmiotów kształtujących regionalną scenę na Opolszczyźnie jest niezwykle stabilny, co uzasadnia skoncentrowanie niniejszej analizy na kluczowych komitetach, czyli KO, MN (ŚS), PSL i PiS. Wszystkie te komitety formułowały swoje cele wyborcze zarówno w odniesieniu do rywalizacji samorządowej sprzed czterech lat, jak i nawiązując do wyniku uzyskanego w wyborach parlamentarnych, które odbyły się zaledwie pół roku wcześniej (15 października 2023). Tym razem wybory samorządowe nie były testem przed starciem parlamentarnym, ale dla ugrupowań, które od października zasiadały w ławach rządowych, miały być potwierdzeniem sukcesu, wzmacniającym ich pozycję w regionie, który od dekady był już w ich rękach.

10.4. Polityka kadrowa komitetów wyborczych

W 2024 r. liczba kandydatów na listach wyborczych – podobnie jak cztery lata wcześniej – nie mogła być większa niż liczba radnych wybieranych w danym okręgu, powiększona o dwoje kandydatów. Spośród analizowanych komitetów jedynie dwa zarejestrowały maksymalną liczbę kandydatów – Koalicja Obywatelska oraz Prawo i Sprawiedliwość. Trzecia Droga i Śląscy Samorządowcy nie wykorzystali limitu w pojedynczych okręgach – odpowiednio w okręgu nr 1 i w okręgu nr 5.

Komitety, trwale obecne w pejzażu sejmikowym, konstruowanie list opierały w większości na działaczach sprawdzonych i doświadczonych, a stworzenie stosownej reprezentacji w każdym z okręgów nie stanowiło wyzwania. Dominująca na Opolszczyźnie Koalicja Obywatelska, inaugurując kampanię wyborczą w regionie (27 lutego), zaprezentowała kandydatów do sejmiku. Znaleźli się wśród nich radni, samorządowcy, przedsiębiorcy, byli parlamentarzyści oraz społecznicy. Były to osoby zarówno związane z partią, jak i spoza środowiska partyjnego, jak Dorota Piechowicz-Witoń, naczelniczka Centrum Dialogu Obywatelskiego w Opolu, czy Tomasz Garbowski, prezes Opolskiego Związku Piłki Nożnej (do 2016 r. w SLD).

Na pierwszych miejscach list KO nie znaleźli się nowicjusze. Liderzy w trzech okręgach nie zmienili się. Na „jedyńce” w okręgu nr 1 pojawił się ponownie Zbigniew Kubalańca, dotychczasowy wicemarszałek, a od października 2021 r. przewodniczący PO w Opolu. W okręgu nr 2 niezmiennie przewodził Andrzej Buła, długoletni marszałek województwa. Swoją pozycję utrzymał też Zbigniew Ziółko, radny wojewódzki, ponownie kandydujący z okręgu nr 4. Na lidera listy w okręgu nr 3 awansował Robert Węgrzyn (poseł VI kadencji, radny VI kadencji), który po latach nieobecności w partii skutecznie odbudowywał swą pozycję⁴². W okręgu nr 5, zwyczajowo trudnym dla KO, także nastą-

⁴¹ J. Dybowska, *Starzenie się demograficzne miast w województwie opolskim*, „Studia Miejskie” 2011, Tom 4, s. 207.

⁴² Robert Węgrzyn w 2011 r. został wykluczony z partii po kontrowersyjnej wypowiedzi na temat homoseksualistów. W styczniu 2019 r. ponownie przyjęto go do partii.

piła zmiana. Piotr Wach, ekonomista z .Nowoczesnej, który debiutował w poprzednich wyborach, zdobywając mandat i pełniąc funkcję wiceprzewodniczącego sejmiku, tym razem kandydował z ostatniego miejsca (nie zdobył mandatu). Na „jedyńce” zastąpił go Bogusław Wierdak (radny I-VI kadencji, przewodniczący sejmiku III i IV kadencji). Na dalszych miejscach poszczególnych list licznie pojawiali się znani już samorządowcy: Szymon Ogłaza (członek zarządu), Janusz Trzepizur (radny III-VI kadencji), Jolanta Wilczyńska (radna V i VI kadencji), Brygida Kolenda-Łabuś (radna VI kadencji, była zastępca prezydenta Kędzierzyna-Koźła, była posłanka) czy Janina Okrągły (była posłanka, radna VI kadencji).

Nowoczesna w tych wyborach właściwie nie istniała jako odrębny podmiot. O ile pięć lat wcześniej partia podkreślała wynegocjowane miejsca na listach KO (10), o tyle w 2024 r. kwestia zagwarantowanych miejsc dla jej działaczy publicznie nie zaistniała. Nowoczesna tym razem nie dostała żadnej jedyńki. Wspominany Piotr Wach, a także Ewelina Feret kandydowali z ostatnich miejsc, zaś Szymon Godyla, podobnie jak w 2018 r., startował z miejsca trzeciego.

Polskie Stronnictwo Ludowe miało startować – podobnie jak w wyborach parlamentarnych – wspólnie z Polską 2050 Szymona Hołowni pod szyldem Trzeciej Drogi. Oznaczało to konieczność układania się, które w przypadku Opolszczyzny okazało się wyjątkowo burzliwe. Długo trwały ustalenia. Spór dotyczył, rzecz jasna, liczby „jedynek” dla poszczególnych koalicjantów („ktoś będzie musiał mieć więcej”)⁴³. Finalnie ludowcy mieli trzy „jedyńki”: okręg nr 1 – Marcin Oszańca (prezes opolskiego PSL), okręg nr 3 – Helena Kochan (startująca ponownie z tej pozycji, członek prezydium opolskiego PSL) i najbardziej przychylny dla partii okręg nr 5 – Antoni Konopka (członek zarządu Sejmiku). Dwie „jedyńki” przypadły Polsce 2050: okręg nr 2 – Waldemar Hartman⁴⁴, okręg nr 4 – Mark Fryderyk di Maggio.

Konfliktów pomiędzy działaczami obu partii, które utrudniały współpracę wymuszoną wspólnym szyldem, było wiele⁴⁵. Najbardziej spektakularną ich odstoną można nazwać dokonane przez posła Polski 2050 Adama Gomołę usunięcie z list do sejmiku w okręgu nr 2 Stanisława Rakoczego, byłego członka władz krajowych PSL, byłego wiceministra w resorcie spraw wewnętrznych, byłego lidera opolskich ludowców, byłego posła, radnego, członka zarządu. Rakoczy miał być drugi na liście w okręgu, w którym „jedyńka” należała do Polski 2050. Rejestrujący listy poseł Adam Gomoła twierdził, że dokumenty Rakoczego były błędnie wypełnione, a skoro nie było czasu na korektę, poseł sam dokonał zmiany. Szansę na wyborczą rywalizację otrzymał Bartłomiej Matusiak,

⁴³ DBK/SP, *Trzecia Droga jeszcze bez porozumienia w regionie*, <https://doxa.fm/aktualnosci/trzecia-droga-jeszcze-bez-porozumienia-w-regionie/> [dostęp: 26.08.2024].

⁴⁴ Po wyborach (18 kwietnia 2024 r.) W. Hartman odszedł z partii Polska 2050. Zob. P. Guzik, *Znany opolski działacz odszedł z Polski 2050, Początek lawiny?*, <https://opolska360.pl/waldemar-hartman-odszedl-z-polski-2050-poczatek-lawiny/> [dostęp: 26.08.2024].

⁴⁵ Przykładem jest konflikt dotyczący kandydatów na urząd burmistrza Namysłowa, P. Guzik, *Zgrzyt na linii Polska 2050 – PSL. Poszło o wybory burmistrza Namysłowa*, <https://opolska360.pl/zgrzyt-na-linii-polska-2050-psl-poszlo-o-wybory-burmistrza-namyslowa/> [dostęp: 26.08.2024].

działacz Polski 2050, który miał kandydować do rady powiatu oleskiego, ale finalnie nie znalazł się na liście rejestrowanej przez PSL. „Tak się złożyło, że mieliśmy stosowne dokumenty, które umożliwiły nam ulokowanie go na liście w wyborach do sejmiku” – konkludował Gomoła⁴⁶. Po kilku dniach, 8 marca 2024 r., poseł Adam Gomoła został zawieszony w prawach członka klubu parlamentarnego Polski 2050, a następnie wykluczony z partii, co miało związek z zarzutami o „handel miejscami na listach” w wyborach samorządowych (ujawniono nagranie rozmowy z udziałem kandydata na radnego)⁴⁷. Spekulowano o zaangażowaniu działaczy PSL w upublicznienie kompromitujących posta nagrań (domniemany rozmówca Gomoły – Andrzej Małkiewicz – finalnie kandydował z list Trzeciej Drogi, ale z rekomendacji PSL – okręg nr 4, miejsce drugie)⁴⁸. Tuż przed ciszą wyborczą, 5 kwietnia, Bogusław Seredyński (Polska 2050), znajdujący się na ostatnim miejscu listy w okręgu nr 1, na znak protestu przeciw sytuacji, w której poseł Gomoła był oskarżany przy wątpliwych dowodach, zrezygnował ze startu⁴⁹.

Co ciekawe, wątek handlu miejscami pojawił się raz jeszcze w tej kampanii za sprawą Jarosława Pilca, kandydata Trzeciej Drogi do sejmiku, który z rekomendacji Polski 2050, otrzymał wysoką drugą pozycję w okręgu nr 5. Pilc, wcześniej związany z Lewicą, oskarżył byłego partyjnego szefa, lidera partii Wiosna Roberta Biedronia o składanie propozycji kupienia miejsca na liście SLD w wyborach do Sejmu RP w 2019 r.⁵⁰ Impulsem do zgłoszenia miał być komentarz Biedronia do sprawy Gomoły. Sprawa nie miała ciągu dalszego, a obecność Pilca na listach Trzeciej Drogi nie okazała się szczególnie korzystna dla koalicji.

Warto także wspomnieć o zarzutach, jakie pod adresem Trzeciej Drogi kierowała PO. Otóż na liście kandydatów do sejmiku w okręgu nr 2, gdzie liderem listy KO był długoletni marszałek Andrzej Buła (PO), Polska 2050 umieściła Damiana Bułę (miejsce trzecie). Kandydat ten był wcześniej związany z PiS⁵¹, co jeszcze bardziej bulwersowało polityków Platformy, krytykujących granie tożsamym nazwiskiem kandydata i marszałka.

Zmiana wyborczego szyldu Mniejszości Niemieckiej na Śląskich Samorządowców, dokonana we współpracy ze Śląskim Stowarzyszeniem Samorządowym, miała na celu

⁴⁶ P. Guzik, *Konflikt w Trzeciej Drodze. Stanisław Rakoczy z PSL wypadł z listy do Sejmiku*, <https://opolska360.pl/konflikt-w-trzeciej-drodze-stanislaw-rakoczy-z-psl-wypadl-z-listy-do-sejmiku> [dostęp: 26.08.2024].

⁴⁷ P. Guzik, *Adam Gomoła zawieszony w Polsce 2050. Odsunięto go od kampanii wyborczej*, <https://opolska360.pl/adam-gomola-zawieszony-w-polsce-2050-odsunieto-go-od-kampanii-wyborczej> [dostęp: 26.08.2024]; P. Guzik, *Adam Gomoła wykluczony z Polski 2050. Partia wydała komunikat*, <https://opolska360.pl/adam-gomola-wykluczony-z-polski-2050-partia-wydala-komunikat> [dostęp: 27.08.2024].

⁴⁸ P. Guzik, *Operacja Gomoła. Odsłaniamy kulisy nagrania posła Polski 2050*, <https://opolska360.pl/operacja-gomola-odslaniamy-kulisy-nagrania-posla-polski-2050> [dostęp: 27.08.2024].

⁴⁹ P. Guzik, *Kandydat Trzeciej Drogi rezygnuje ze startu. „Na znak protestu”*, <https://opolska360.pl/kandydat-trzeciej-drogi-rezygnuje-ze-startu-boguslaw-seredynski-na-znak-protestu> [dostęp: 27.08.2024].

⁵⁰ D. Klimczak, *Lewica też handlowała miejscami na listach? Jarosław Pilc zawiadamia prokuraturę o sprawie z 2019 roku*, <https://radio.opole.pl/100,801026,lewica-tez-handlowala-miejscami-na-listach-jaros> [dostęp: 27.08.2024].

⁵¹ P. Guzik, *Tarcia na linii Trzecia Droga – Platforma. „Wzięli na listę człowieka z PiS”*, <https://opolska360.pl/tarcia-na-linii-trzecia-droga-powodem-damian-bula-platforma-wzieli-na-liste-czlowieka-z-pis> [dostęp: 27.08.2024].

korektę wizerunku, a w konsekwencji powiększenie grona wyborców i kandydatów. Łukasz Jastrzebski, burmistrz Leśnicy i przewodniczący Stowarzyszenia, deklarował, że na listach znajdą się nie tylko samorządowcy związani z Mniejszością Niemiecką, ale pojawią się także nowi kandydaci, dla których kwestie zachowania wielokulturowości i wielojęzyczności stanowią szczególną wartość. Tak się stało, ale głównie na niższych szczeblach samorządowych⁵², choć szyld nie okazał się atrakcyjny dla wielu wciąż zdecydowanych na kandydowanie z własnego komitetu. Na poziomie sejmikowym pewnym wyzwaniem było przygotowanie listy w okręgu nr 5 – nysko-brzeskim, w którym Mniejszość Niemiecka swoich list nigdy nie wystawiała. Ostatecznie lista została skonstruowana, choć nie z kompletem kandydatów – wystawiono siedmiu na dziewięciu możliwych.

Swoich kandydatów Śląscy Samorządowcy zaprezentowali 5 marca 2024 r. podczas konwencji w Kędzierzynie-Koźlu. Na sejmikowych „jedynkach” znalazły się najbardziej znane nazwiska: Rafał Bartek (okręg nr 1; lider TSKN), Roman Kolek (okręg nr 3; radny V i VI kadencji, wicemarszałek) czy Zuzanna Donath-Kasiura (okręg nr 4, radna VI kadencji, wicemarszałek). Pojawili się też sejmikowi debiutanci: Andrzej Prochota (okręg nr 2) i Karolina Puda (okręg nr 5). Miejsce drugie w okręgu nr 1 dostał Ryszard Galla, długoletni poseł Mniejszości Niemieckiej, który w wyborach parlamentarnych 2023 r. nie uzyskał mandatu.

Prawo i Sprawiedliwość liderami swoich list w trzech okręgach z pięciu uczyniło byłych parlamentarzystów: Sławomira Kłosowskiego (okręg nr 1, poseł V-VIII kadencji, były europoseł i wojewoda); Grzegorza Peczkisa (okręg nr 3, senator IX kadencji) i Jerzego Czerwińskiego (okręg nr 4, poseł IV kadencji, senator IX i X kadencji). Obok parlamentarzystów na „jedynkach” pojawili się też samorządowcy: Jerzy Niedźwiecki (okręg nr 2, radny V i VI kadencji) i Martyna Nakonieczny (okręg nr 5, radna VI kadencji). Dodać należy, że na etapie układania list o „jedynekę” w okręgu nr 1, obejmującym Opole i powiat opolski, ubiegała się była posłanka Violetta Porowska. Nieoficjalnie mówiono, że gdy miała już zapewnioną pozycję lidera w preferowanym okręgu, poinformowała o rezygnacji z kandydowania⁵³. Na tej liście ostatecznie znalazła się jej siostra Iwona (miejsce czwarte), zastępca dyrektora KRUS w Opolu, po raz trzeci startująca w wyborach samorządowych.

Prezentując listy PiS, Kamil Bortniczuk, lider partii w regionie, zaznaczył, że „na listach Prawa i Sprawiedliwości znaleźli się również przedstawiciele koalicjantów, dlatego są to listy Zjednoczonej Prawicy”⁵⁴. Potwierdzała to obecność na listach polityków związanych z Suwerenną Polską: wspomnianego już J. Niedźwieckiego czy Piotra Semaka (okręg nr 4, miejsce drugie). Deklaracja Bortniczuka dotyczyła także kandydatów rekomendowanych przez Marcina Ociepę, lidera stowarzyszenia OdNowa, byłego wicemini-

⁵² B.a., *Łukasz Jastrzebski: Śląscy Samorządowcy mają dobry odbiór*, <https://doxa.fm/audycja/lukasz-jastrzebski-slascy-samorzadowcy-maja-dobry-odbior/> [dostęp: 27.08.2024].

⁵³ M. Matuszkiewicz, *Była poseł Violetta Porowska nie będzie startować w wyborach samorządowych*, <https://radio.opole.pl/100,796793,byla-posel-violetta-porowska-nie-bedzie-startowa> [dostęp: 28.08.2024].

⁵⁴ M. Matuszkiewicz-Biel, *Prawo i Sprawiedliwość zaprezentowało liderów w wyborach do sejmiku*, <https://radio.opole.pl/100,796774,prawo-i-sprawiedliwosc-zaprezentowalo-liderow-w-> [dostęp: 28.08.2024].

stra w resorcie obrony narodowej. Choć zdecydował się zarejestrować własny komitet (KWW Marcina Ociepy Silny Region), to na poziomie sejmiku był zainteresowany listami PiS. Na początku marca Ociepa zapowiadał, że jego kandydaci otrzymają dwie dwójki na sejmikowych listach⁵⁵. Ostatecznie jednak na drugim miejscu znalazł się jedynie Piotr Ziubroniewicz (okręg nr 2). Niedotrzymanie przez PiS ustaleń poskutkowało rezygnacją Ociepy z funkcji wiceprzewodniczącego klubu partii w Sejmie RP – listownie poinformował kierownictwo partii o „rażącym naruszeniu uzgodnień koalicyjnych”⁵⁶. Na finiszu kampanii udzielił jednak wsparcia kandydatom PiS, m.in. Ryszardowi Szramowi, startującemu z miejsca drugiego w okręgu nr 1⁵⁷.

Warto skomentować obecność kobiet na poszczególnych listach, która z wyborów na wybory zdaje się być coraz bardziej zauważalna (tabela 10.1). Niemal wszystkie ugrupowania sukcesywnie zwiększają liczbę kandydatek. W przypadku KO przekroczyła ona po raz pierwszy 50%, a Śląscy Samorządowcy po raz kolejny zaprezentowali więcej kobiet niż mężczyzn. PiS nie osiągnęło porównywalnego poziomu, ale – po niewielkim spadku w wyborach 2018 r. – zwiększyło liczbę kandydatek o 5%. Jedynie Trzecia Droga wykonała krok wstecz na drodze do feminizacji list wyborczych: o ile w poprzednich wyborach PSL zaprezentował skokowy wzrost (o 10%), zbliżając się do zrównania poziomu reprezentacji płci, o tyle w omawianej kampanii odsetek kobiet na listach koalicji nieznacznie spadł.

Tabela 10.1. Charakterystyka list ze względu na płeć i wiek kandydatów w wyborach do sejmiku opolskiego w wyborach samorządowych w latach 2014-2024

Komitet	Odsetek kobiet na listach		
	2014	2018	2024
KO	45,76	45,46	52,50
PiS	43,33	42,6	47,50
MN/ŚS	45,65	51,8	52,63
PSL/TD	38,33	48,32	45,95

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

Rosnącej liczbie kobiet kandydujących w wyborach towarzyszyło częstsze umieszczanie ich na wyższych miejscach poszczególnych list. Zarówno w wyborach 2014 r., jak i 2018 r. kobiety pojawiły się na czele trzech list: w 2014 r. – PO (1), PiS (2); a w 2018 r. –

⁵⁵ I. Prochera, *Marcin Ociepa: Ubolewam, że niektórzy dostają małego rozumu i wpisują się w zderzenie dwóch dużych partii*, <https://radio.opole.pl/124,9964,marcin-ociepa-ubolewamze-niektorzy-dostaja-malpi> [dostęp 28.08.2024].

⁵⁶ P. Guzik, *Marcin Ociepa oszukany przez PiS? „Nikt po nim płakał nie będzie”*, <https://opolska360.pl/marcin-ociepa-oszukany-przez-pis-nikt-po-nim-plakal-nie-bedzie> [dostęp 28.08.2024].

⁵⁷ J. Biel, *Marcin Ociepa udzielił poparcia kandydatom startującym w wyborach samorządowych*, <https://radio.opole.pl/100,805439,marcin-ociepa-udzielil-poparcia-kandydatom-start> [dostęp 28.08.2024].

PO (1), PSL (1) i MN (1). W 2024 r. na listach analizowanych komitetów znalazło się pięć kobiecych „jedynek”: PiS (1), Śląscy Samorządowcy (2), Trzecia Droga (1), Lewica (1). Jedynie Koalicja Obywatelska nie miała kobiety na czele listy. Nie sposób jednak nie odnieść się do „potencjału” „jedynek” przyznanych kobietom. I tak, Śląscy Samorządowcy – oprócz miejsca dla ubiegającej się ponownie o mandat w okręgu nr 4 wicemarszałek Zuzanny Donath-Kasiury – „jedynekę” dali debutantce Karolinie Pudzie, ale miejsce to dostała w okręgu nr 5, w którym MN po raz pierwszy wystawiła listę (bez szans mandatu). PiS w tym właśnie okręgu postawił na Martynę Nakonieczny, która skutecznie zdobyła mandat w poprzednich wyborach i powtórzyła ten wynik raz jeszcze.

10.5. Kampania wyborcza

Zwyczajowo kampania do sejmiku, odbywająca się równolegle z rywalizacją na niższych szczeblach, bywa mniej wyrazista niż zmagania o największe miasta w regionie czy o niektóre gminy. Większa widoczność rywalizacji o jednoosobowe urzędy jest sprzęgnięta z bardziej angażującymi wydarzeniami, treściami. W przypadku omawianych wyborów pojawił się dodatkowy element, który wpłynął na charakter kampanii samorządowej, w tym tej do sejmików – wybory parlamentarne z 15 października 2023 r., a ściślej mówiąc, ich wynik. Zwycięstwo odniesione przez partie będące wcześniej w opozycji miało być pierwszym z trzech – kolejne sukcesy przynieść miały wybory samorządowe (kwiecień 2024 r.) i te do Parlamentu Europejskiego (czerwiec 2024 r.). W narracji wielu polityków nowej koalicji rządowej wybrzmiewała idea swoistego trójskoku, a zatem wybory samorządowe miały być kolejnym etapem tej samej batalii. Minister infrastruktury Dariusz Klimczak, wiceprezes PSL, podczas konwencji Trzeciej Drogi w Opolu mówił o „drugiej części wyborów parlamentarnych”, nawiązując do bitwy pod Grunwaldem: „bo tam nie było ostatecznego zwycięstwa, natomiast (...) wybory samorządowe są takim swoistym zdobyciem Malborka”⁵⁸. W podobnym tonie wypowiadał się poseł Tomasz Kostuś (PO), mówiąc na konwencji przedwyborczej KO, że „dopiero po zakończeniu pełnego cyklu wyborczego i odsunięciu skutecznym PiS-u od władzy będziemy mówić o pełnym zwycięstwie”⁵⁹. W konsekwencji kampania samorządowa jawiła się w jakimś sensie jako przedłużenie parlamentarnej. Nie przełożyło się to jednak na obecność liderów partyjnych w regionie. O ile pięć lat wcześniej niemal nie było tygodnia bez wizyty pierwszoplanowych polityków krajowych, o tyle w tej kampanii sporadycznie pojawiali się politycy pełniący partyjne i rządowe funkcje i byli oni zdecydowanie mniej rozpoznawalni.

Słabo widoczne, a nawet niemal niewidoczne były hasła, które można by powiązać z konkretnymi komitetami czy kandydatami. Rytualnie wygłaszano wyborcze deklaracje

⁵⁸ M. Giczewska-Pietrzak, *Trzecia Droga prezentuje swoich kandydatów i program wyborczy*, <https://doxa.fm/aktualnosci/region/trzecia-droga-prezentuje-swoich-kandydatow-i-program-wyborczy/> [dostęp: 29.08.2024].

⁵⁹ M. Śmierciak, *Przedwyborcza mobilizacja KO. W Opolu zorganizowano konwencję regionalną*, <https://radio.opole.pl/100,803976,przedwyborcza-mobilizacja-ko-w-opolu-zorganizowana> [dostęp: 29.08.2024].

cje, ale w zalewie kampanijnych zapewnień były one właściwie nierozróżnialne. To szyldy partyjne i opowieść wokół wzajemnych relacji kandydujących podmiotów (głównie w ujęciu koalicja vs opozycja – w przypadku Opolszczyzny tożsame na poziomie krajowym i regionalnym), z domieszką życzliwego spojrzenia na problemy regionu stanowiły trzon kampanijnych narracji.

Niemal wszyscy akcentowali jako kluczowe kwestie demografii i depopulacji, a także jakości infrastruktury w regionie. Wskazywano też znaczenie bezpieczeństwa, konieczność rozwiązania problemów rolników (PiS) czy dostępu mieszkańców do atrakcji społeczno-kulturalnych (KO). Pojawiał się temat zdrowia psychicznego, lepszego transportu publicznego czy bezpieczeństwa energetycznego (Śląscy Samorządowcy)⁶⁰. Koalicja Obywatelska podkreślała konieczność kontynuacji dotychczasowych działań w regionie⁶¹, a opozycyjne Prawo i Sprawiedliwość rozliczało koalicję rządzącą województwem, wskazując na niespełnione obietnice „wracające jak bumerang”⁶².

Kandydaci KO mogli liczyć na wsparcie prezydenta Opola Arkadiusza Wiśniewskiego, który sam cieszył się oficjalnym poparciem koalicji w staraniach o kolejną kadencję. Wiśniewski wsparł Dorotę Piechowicz-Witoń (KO, okręg nr 1, miejsce dziesiąte), naczelnik Centrum Dialogu Obywatelskiego, która od czerwca 2019 r. pełniła funkcję pełnomocniczki prezydenta Opola do spraw równego traktowania⁶³.

W kampanii było też miejsce na wspólne inicjatywy komitetów wyborczych. I tak, kandydujący do sejmiku i do Rady Miasta Opola z Koalicji Obywatelskiej i Śląskich Samorządowców wspólnie ogłaszali propozycje dotyczące polityki senioralnej w mieście i regionie⁶⁴. Śląscy Samorządowcy eksponowali także regionalny charakter swojego komitetu. Podkreślali, że w programie uwzględniają inicjatywy na rzecz zachowania i promocji śląskiego dziedzictwa językowego oraz kulturowego regionu⁶⁵.

⁶⁰ Śląscy Samorządowcy zaprezentowali kandydatów do sejmiku w okręgu 5 – wybierz regionalnie!, <https://slascysamorzadowcy.pl/slascy-samorzadowcy-nysa-i-brzeg/> [dostęp: 29.08.2024].

⁶¹ P. Guzik, *Opolska Platforma zaprezentowała drużynę kandydatów do sejmiku województwa*, https://opolska360.pl/opolska-platforma-zaprezentowala-druzyne-kandydatow-do-sejmiku-wojewodztwa#google_vignette [dostęp: 29.08.2024].

⁶² J. Biel, *Kandydaci PiS do sejmiku o niespełnionych obietnicach rządzących województwem*, <https://radio.opole.pl/100,807555,kandydaci-pis-do-sejmiku-o-niespelnionych-obietn> [dostęp: 29.08.2024]; J. Biel, *Bezpieczeństwo, energia i nowe drogi. Pomysły kandydatów PiS na koniec kampanii*, <https://radio.opole.pl/100,807523,bezpieczenstwo-energia-i-nowe-drogi-pomysly-kand> [dostęp: 29.08.2024].

⁶³ A. Kurc, *Arkadiusz Wiśniewski z poparciem Koalicji Obywatelskiej. „Będzie to z pewnością kadencja współpracy”*, <https://radio.opole.pl/100,794629,arkadiusz-wisniewski-z-poparciem-koalicji-obywat> [dostęp: 29.08.2024]; M. Matuszkiewicz-Biel, *Prezydent Wiśniewski popiera kandydatkę KO w wyborach do sejmiku*, <https://radio.opole.pl/100,796720,prezydent-wisniewski-popiera-kandydatke-ko-w-wyb> [dostęp: 30.08.2024].

⁶⁴ J. Biel, *„Złota rączka dla seniora”. Kandydaci przedstawili swoje propozycje dla seniorów*, <https://radio.opole.pl/100,808208,zlota-raczka-dla-seniora-kandydaci-przedstawili-> [dostęp: 30.08.2024].

⁶⁵ A. Kurc, *Śląscy Samorządowcy prezentują nowych kandydatów w wyborach samorządowych*, <https://radio.opole.pl/100,794774,slascy-samorzadowcy-prezentuja-nowych-kandydatow> [dostęp: 30.08.2024]; *Śląscy Samorządowcy podsumowali kampanię wyborczą*, <https://slascysamorzadowcy.pl/slascy-samorzadowcy-podsumowali-kampanie-wyborcza/> [dostęp: 30.08.2024].

Szczególny przypadek stanowi kampania Trzeciej Drogi, którą wyróżniały dwie konwencje wyborcze. Jedna z nich odbyła się 16 marca 2024 r. To wówczas zaprezentowano „12 gwarancji samorządowych”, a wśród nich m.in. tańsze i bardziej dostępne mieszkania czy łatwy dostęp do lokalnej żywności. Konwencja ta była zdominowana przez PSL. To wiceprezes tej partii, minister infrastruktury Dariusz Klimczak, był gościem specjalnym wydarzenia. Pojawił się również peeselowski wicewojewoda Piotr Pośpiech, który wyrażnie zaczepnie nawiązał do byłego już pośła koalicyjnej Polski 2050: „Zapomnijcie o »Gen-Zi«». Mam niegasnący optymizm, że nam się uda”⁶⁶. Wśród zaproszonych był także Arkadiusz Wiśniewski, prezydent Opola, który dziękował, wspierał i podkreślał wspólne wartości. Dwa tygodnie wcześniej – w tym samym miejscu, czyli w Studenckim Centrum Kultury – Polska 2050 zorganizowała konwencję wyłącznie pod własnym szyldem, choć wydarzenie rozpoczęły pozdrowienia dla koalicjantów z PSL. Tu gościem specjalnym był poseł na Sejm RP, wiceminister cyfryzacji Michał Gramatyka⁶⁷. Na tym spotkaniu dominowały symbole Polski 2050, a hasło „Trzecia Droga” pojawiało się sporadycznie. Można stwierdzić, że rywalizacja wyborcza trwała tu nie tylko w wymiarze zewnętrznym, ale i wewnątrz koalicji.

Kalendarz kampanijnych wydarzeń uwzględniał również debaty, które dotyczyły jednak przede wszystkim konfrontacji kandydatów na stanowiska burmistrzów czy wójtów. Niekiedy w składzie debatujących znajdowali się kandydaci rywalizujący na różnych szczeblach samorządu, jak w przypadku debaty o kulturze, którą 4 kwietnia 2024 r. zorganizowało Stowarzyszenie Niepodległa Opolska Kultura, a która zgromadziła zarówno kandydatów do Rady Miasta Opola, jak i do sejmiku⁶⁸. 26 marca odbyła się – zorganizowana przez Radio Doxa, Tygodnik „Opolska” i Studenckie Koło Naukowe Politologów Uniwersytetu Opolskiego – debata kandydatów do sejmiku samorządu województwa opolskiego, do której zaproszeni zostali liderzy list z okręgu nr 1⁶⁹. Na zakończenie kampanii ośmiu kandydatów na radnych sejmiku województwa wzięło udział w ostatniej z 12 debat przedwyborczych Radia Opole. Pytani byli m.in. o receptę na zatrzymanie procesu wyludniania województwa⁷⁰.

10.6. Wyniki wyborów

Frekwencja odnotowana na Opolszczyźnie w 2024 r. nie zaskoczyła. Mobilizacyjna fala po wyborach parlamentarnych 2023 r. opadła w całym kraju i wybory samorządowe nie

⁶⁶ M. Giczeńska-Pietrzak, *Trzecia Droga prezentuje...*; A. Koziak, *Konwencja opolskiej Trzeciej Drogi w SCK. Ludowcy puszczają oko do miasta*, <https://opolska360.pl/konwencja-opolskiego-psl-w-sck-ludowcy-puszczaja-oko-do-miasta> [dostęp: 30.08.2024].

⁶⁷ K. Ogiolda, *Konwencja Samorządowa Polski 2050 w Opolu*, <https://opolska360.pl/konwencja-samorządowa-polski-2050-w-opolu> [dostęp: 30.08.2024].

⁶⁸ A. Koziak, *„Dlaczego NIE rozmawiamy o kulturze?” – jedyna taka debata w Opolu*, <https://opolska360.pl/dlaczego-nie-rozmawiamy-o-kulturze-jedyna-taka-debata-w-opolu> [dostęp: 30.08.2024].

⁶⁹ Uniwersytet Opolski, *Debata kandydatów z Opola i powiatu opolskiego do sejmiku województwa!*, https://www.facebook.com/watch/live/?ref=watch_permalink&v=407869178536496 [dostęp: 31.08.2024].

⁷⁰ Radio Opole, *Na finał kandydaci do Sejmiku Województwa Opolskiego. Debata wyborcza Radia Opole*, <https://www.youtube.com/watch?v=bYaasd3LUmc> [dostęp: 31.08.2024].

przyniosły frekwencyjnego rekordu. Należy jednak odnotować, że osiągnięta w regionie frekwencja – choć niższa o 2 punkty procentowe (p.p.) od tej sprzed pięciu lat – na tle wyników frekwencyjnych z wcześniejszych elekcji samorządowych jawi się jako relatywnie wysoka (tabela 10.2.). Nadto różnica w stosunku do średniej krajowej była mniejsza niż w 2018 r. – wówczas 6,39 p.p., a w 2024 r. – 5,51 p.p. Po raz pierwszy największa mobilizacja została odnotowana w okręgu nr 2 – pow. kluczborski, namysłowski i oleski – gdzie liderem listy KO był marszałek Andrzej Buła, a z listy Trzeciej Drogi poseł Gomoła usunął S. Rakoczego.

Tabela 10.2. Frekwencja w wyborach do sejmiku opolskiego w latach 1998-2024

Nr okręgu	1998	2002	2006	2010	2014	2018	2024
1	46,61	35,49	36,53	38,09	39,04	50,50	45,97
2	47,46	42,56	40,61	42,67	43,33	49,64	49,39
3	42,88	36,48	35,31	39,21	40,45	44,28	42,30
4	39,90	43,75	41,76	43,04	44,15	49,30	47,13
5	42,89	45,51	41,28	42,62	44,42	48,54	47,19
6	42,10	–	–	–	–	–	–
7	44,85	–	–	–	–	–	–
Województwo opolskie	43,58	40,61	39,02	40,98	42,13	48,45	46,43
Polska	45,35	44,23	45,99	47,32	47,21	54,84	51,94

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

Tabela 10.3. Głosy nieważne w wyborach do sejmiku opolskiego w latach 2006-2024

Nr okręgu	2006		2010		2014		2018		2024	
	liczba	procent	liczba	procent	liczba	procent	liczba	procent	liczba	procent
1	7 466	9,93	7 110	9,04	12 331	15,43	6 555	6,49	2 977	3,39
2	7 507	12,75	7 256	11,66	11 738	18,80	5 106	7,31	3 655	5,59
3	5 959	11,65	6 328	11,23	10 871	19,21	3 906	6,52	2 404	4,52
4	7 869	13,29	7 136	11,75	12 459	20,47	5 765	8,78	3 581	6,14
5	9 947	12,69	9 661	11,84	15 369	18,27	6 150	6,89	4 109	5,09
Województwo opolskie	38 748	12,06	37 491	11,10	62 768	18,44	27 482	7,13	16 726	4,94

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

W wyborach do sejmiku województwa opolskiego w 2024 r. mieszkańcy regionu ważnie oddali 328 793 głosy. To one przełożyły się na mandaty poszczególnych ugrupowań. Jak zawsze, odnotowano również głosy oddane nieważnie. W omawianych wyborach było ich niemal 17 tys., a ujmując procentowo – 4,94% (tabela 10.3). Były to zatem

kolejne wybory, w których liczba głosów nieważnych spadała. Już 2018 r. przyniósł w tym względzie pewien optymizm, dając najlepszy wynik w historii wyborów sejmikowych, a kolejna elekcja potwierdza kierunek zachodzących zmian. Podobnie jak we wcześniejszych wyborach najczęstszą przyczyną nieważności głosu było niepostawienie znaku „X” obok żadnego nazwiska. Zdecydowanie mniej wyborców unieważniło swoje karty, stawiając znak „X” przy nazwisku dwóch lub większej liczby kandydatów z różnych list.

Długoletni stabilny układ koalicyjny w opolskim sejmiku nie skutkował stępieniem ambicji poszczególnych podmiotów. Najsilniejsza w tej grupie Platforma Obywatelska, startująca ponownie pod szyldem Koalicji Obywatelskiej, miała nadzieję na powiększenie stanu posiadania. Skokowy wzrost liczby mandatów w poprzednich wyborach (z dziewięciu w 2014 r. do 13 w 2018 r.) wpływał na wzrost oczekiwań – mówiono nawet o samodzielnej większości. Mniejszość Niemiecka liczyła na sukces po zmianie szyldu na Śląskich Samorządowców, a PSL – poobijany w wewnątrzkoalicyjnych starciach z Polską 2050, która dodatkowo zmagająca się z wewnętrznymi problemami („taśmy Gomoły”, odejścia działaczy) – zdawał się jednak walczyć bardziej o przeżycie niż o sukces. Zapewnienia lidera ludowców o podwojeniu liczby mandatów w sejmiku, które wybrzmiały w momencie przejmowania przez niego władzy w opolskim PSL, nie były już tak bardzo słyszalne. Opozycyjne Prawo i Sprawiedliwość, mając za sobą wyraźne zwiększenie stanu mandatowego posiadania w poprzednich wyborach (2014 r. – pięć mandatów, 2018 r. – dziesięć), mimo straty władzy na poziomie centralnym i wbrew niekorzystnym trendom sondażowym, formułowało oczekiwania związane z sukcesem: „Z tak silną listą, którą wystawiamy na Opolszczyźnie, powinniśmy walczyć o zwycięstwo nawet na tak trudnym terenie, jakim dla polskiej Prawicy jest Opolszczyzna” (K. Bortniczuk)⁷¹.

Końcowy wynik rywalizacji wyborczej w 2024 r. trudno uznać za zaskakujący: KO obroniła swoją pozycję lidera w regionie, symbolicznie powiększając stan posiadania (14 mandatów), zarówno PiS, jak i MN/Ślęscy Samorządowcy utrzymali swoje pozycje (odpowiednio: dziesięć i pięć mandatów), zaś PSL w ramach Trzeciej Drogi obronił zaledwie jeden mandat, pozostając jednak w grze o region (tabela 10.4). Warto odnotować, że Trzecia Droga uzyskała na Opolszczyźnie wynik o blisko 7 tys. głosów gorszy niż PSL w 2018 r.

Tabela 10.4. Wyniki głosowania w wyborach do sejmiku opolskiego w wyborach w latach 2018 i 2024

Komitet wyborczy	Liczba głosów		Procent głosów		Liczba mandatów		Procent mandatów	
	2018	2024	2018	2024	2018	2024	2018	2024
KO	105 501	119 918	29,45	36,47	13	14	43,33	46,67
PiS	92 305	83 187	25,77	25,30	10	10	33,33	33,33
MN/ŚS	52 431	53 338	14,64	16,22	5	5	16,67	16,67
PSL/TD	38 383	30 693	10,72	9,34	2	1	6,67	3,33

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

⁷¹ M. Giczewska-Pietrzak, *PiS przedstawiło jedynek do sejmiku*, <https://doxa.fm/aktualnosci/region/pis-przedstawilo-jedynki-do-sejmiku/> [dostęp: 1.09.2024].

W powyborczych analizach wiele miejsca poświęcono Śląskim Samorządowcom. Oni sami ogłosili sukces – dostali o blisko tysiąc głosów więcej niż MN w 2018 r., pozostając trzecią siłą w regionie. Należy to podkreślić, szczególnie uwzględniając starzejący się elektorat (systematycznie odchodzą urodzeni jeszcze „za Nymca”). Trudno jednak przesądzać, czy efekt został osiągnięty dzięki zmianie szyldu i akcentowaniu regionalnego, a nie etnicznego charakteru komitetu, tym bardziej że osobowy skład sejmikowej reprezentacji ograniczył się wyłącznie do reprezentantów MN. Do uwzględnienia pozostaje więc choćby kwestia mobilizacji elektoratu po stracie mandatu poselskiego w wyborach z 15 października 2023 r.

Poparcie dla komitetów wyborczych w poszczególnych okręgach było zróżnicowane (tabela 10.5). Najwięcej głosów KO zyskała w dwóch pierwszych okręgach, przy czym jedynie w okręgu nr 2 koalicja osiągnęła wynik powyżej 40%. To z tego właśnie okręgu kandydował marszałek Buła, tu też była najwyższa frekwencja w regionie. Tym razem najgorszy wynik KO uzyskała w okręgu nr 4, a co zaskakujące, wynik w okręgu nr 5 (powiaty brzeski i nyski) był trzecim w kolejności. To tu KO zyskała jedyny nowy mandat (tabela 10.6), a trzeba odnotować, że tradycyjnie był to jeden z trudniejszych dla koalicji terenów. Ten okręg – zwyczajowo najbardziej przychylny Prawu i Sprawiedliwości – był dla tego ugrupowania jedynym, w którym komitet uzyskał poprawę wyniku (o 3,5 p.p.). W pozostałych okręgach poparcie dla PiS spadło o ok. 1-2 p.p.

Tabela 10.5. Rozkład poparcia dla komitetów na poziomie okręgów w województwie opolskim w 2024 r. (w %)

Komitet wyborczy	Okręg nr 1		Okręg nr 2		Okręg nr 3		Okręg nr 4		Okręg nr 5	
	2018	2024	2018	2024	2018	2024	2018	2024	2018	2024
PO/KO	33,02	39,90	33,20	43,83	28,26	33,05	27,22	29,79	24,90	33,80
PiS	20,66	18,70	28,13	25,95	20,43	18,74	26,40	25,38	32,89	36,37
MN	17,96	18,81	10,37	10,81	27,90	29,89	21,91	23,84	–	3,23
PSL/TD	7,42	9,13	10,60	8,96	5,84	7,09	6,60	8,20	20,82	12,16

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

Rozkład poparcia dla Śląskich Samorządowców nie odbiegał od dotychczasowych wyników Mniejszości Niemieckiej. Tradycyjnie największe poparcie kandydującym dali wyborcy w okręgach nr 3 i 4. W niemal wszystkich okręgach (nr 1-4) poparcie wzrosło, a w przypadku najmocniejszego poparcia w okręgu nr 3 komitet uzyskał niemal 30% oddanych głosów. Wystawienie po raz pierwszy list w okręgu nr 5 przyniosło przewidywalny efekt w postaci zaledwie symbolicznego poparcia, nieznacznie przekraczającego 3%.

Trzecia Droga przeżyła powyborczy *rollercoaster*, gdy w trakcie liczenia głosów spekulowano nawet o trzech mandatach dla koalicji, a finalnie okazało się, że nowa formuła komitetu nie przyniosła zysków – ludowcy stracili w okręgu nr 5 jeden z dwóch mandatów. W tym okręgu komitet odnotował też największy spadek poparcia – o 8,7 p.p.

Tabela 10.6. Zmiana liczby mandatów uzyskanych przez komitety w wyborach do sejmiku opolskiego z podziałem na okręgi (2018-2024)

Wyszczególnienie	Okręg nr 1		Okręg nr 2		Okręg nr 3		Okręg nr 4		Okręg nr 5	
	2018	2024	2018	2024	2018	2024	2018	2024	2018	2024
KO	4 (+1)	4	3 (+1)	3	2	2	2 (+1)	2	2 (+1)	3 (+1)
PiS	2 (+1)	2	2 (+1)	2	1 (+1)	1	2 (+1)	2	3 (+1)	3
MN/ŚS	2	2	0 (-1)	0	2	2	1 (-1)	1	-	0
PSL/TD	0 (-1)	0	0 (-2)	0	0 (-1)	0	0 (-1)	0	2 (-1)	1 (-1)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

Powyborczy pejzaż mandatowy liczbowo nie różnił się zatem znacząco od tego, który ukształtował się w 2018 r.: KO zyskała jeden mandat kosztem Trzeciej Drogi, a PiS i Śląscy Samorządowcy utrzymali swoje miejsca. Skala zmian personalnych też była relatywnie mała, gdy uwzględni się cały sejmik. Jeśli w kadencji VI 1/3 radnych (11 osób) kontynuowała swoją działalność w sejmiku, to w nowej kadencji miało to być niemal 2/3, czyli aż 18 osób (tabela 10.7). W klubie KO zabrakło dwóch radnych związanych z Nowoczesną (Piotr Wach i Łukasz Dymek), a pojawiły się trzy nowe osoby. Inaczej było w PiS, gdzie spośród dziesięciorga radnych wcześniejszej kadencji tylko dwoje pozostało w sejmiku – Martyna Nakonieczny i Jerzy Niedźwiecki. Kilka osób było sejmikowymi debiutantami – Sławomir Kłosowski, Grzegorz Peczkis, Artur Kamiński, Wojciech Komarzyński, Iwona Porowska, a pozostali wracali do sejmiku. Wśród radnych zabrakło Dariusza Byczkowskiego, który od niemal dwudziestu lat zasiadał w sejmiku (od 2006 r.).

Tabela 10.7. Mandaty w opolskim sejmiku VII kadencji (imienne) w podziale na okręgi

Wyszczególnienie	Okręg nr 1	Okręg nr 2	Okręg nr 3	Okręg nr 4	Okręg nr 5
KO	Z. Kubalańca* J. Trzepizur* Sz. Ogłaza* E. Pisula-Bieniecka	A. Buła* J. Wilczyńska* Sz. Godyła (.N)*	B. Kolenda-Łabuś* R. Węgrzyn*	Z. Ziółko* J. Okrągły*	A. Szymkowicz B. Wierdak* T. Zeman
PiS	S. Kłosowski I. Porowska	A. Gęsiarz J. Niedźwiecki (SP)*	G. Peczkis	L. Antoszczyszyn J. Czerwiński	A. Kamiński W. Komarzyński M. Nakonieczny*
ŚS	R. Bartek (MN)* R. Galla (MN)	–	R. Kolek (MN)* E. Gola(MN)*	Z. Donath-Kasiura (MN)*	–
PSL	–	–	–	–	A. Konopka (MN)*

* Radni VI kadencji.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

W reprezentacji Śląskich Samorządowców Huberta Kołodzieja zastąpił Ryszard Gala, były poseł Mniejszości Niemieckiej, a ludowcy (Trzecia Droga) zachowali jedynie mandat Antoniego Konopki (drugi z radnych poprzedniej kadencji – Norbert Krajczy nie zdecydował się na ponowne kandydowanie). Nie można nie odnotować, że tak jak w 2018 r. wyborczą rywalizację przegrał lider ludowców S. Rakoczy, tak w 2024 r. historia powtórzyła się i na sejmikowym aucie pozostał nowy lider PSL Marcin Oszańca.

Do sejmiku ponownie weszły jedynie cztery komitety, spośród których najwyższy poziom nadreprezentacji osiągnęło PiS – 0,32 (tabela 10.8). Był to wynik rekordowy dla tej partii, ale inne ugrupowania osiągały wcześniej większą nadreprezentację: MN w 2014 r. – 0,57, czy KO w roku 2018 – 0,47. Śląscy Samorządowcy w 2024 r. zyskali niemal tyle samo mandatów, ile wynosiło procentowe poparcie dla tego komitetu. W efekcie poziom nadreprezentacji był nieznaczny. Wynik ujemny uzyskała jedynie Trzecia Droga. Biorąc pod uwagę wcześniejsze notowania PSL, należy stwierdzić, że jest to niemal stały element podsumowań wyborczej rywalizacji tego ugrupowania, choć tym razem wskaźnik był rekordowo niski.

Tabela 10.8. Poziom nadreprezentacji w wyborach do sejmiku województwa opolskiego w latach 2010-2024

Wyszczególnienie		PO/KO	MN	PiS	PSL
2024	poparcie (%)	36,47	16,22	25,30	9,34
	mandaty (%)	46,67	16,67	33,33	3,33
	różnica	10,20	0,45	8,03	-6,01
		0,28	0,03	0,32	-0,64
2018	poziom nadreprezentacji	0,47	0,14	0,29	-0,38
2014		0,18	0,57	-0,01	0,22
2010		0,25	0,13	-0,04	-0,45

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

Po dwóch wcześniejszych elekcjach – 2014 r. i 2018 r. – indeks rywalizacyjności wyraźnie się obniżył, a wynik z 2024 r. (0,69) był jednym z najniższych w historii zmagających się na sejmikowej scenie, choć wciąż wyraźnie różnił się od rekordowo niskiego z 2010 r. – przewaga PO nad pozostałymi podmiotami była wówczas niemal przytłaczająca (tabela 10.9). Obniżył się także indeks efektywnej liczby partii, wskazując na różnice w potencjale rywalizujących podmiotów. Wzrósł zaś indeks agregacji – po wyraźnym, skokowym wzroście tego wskaźnika w 2018 r. (niemal o 5), tym razem wzrost był mniej znaczący (o 0,84), ale indeks osiągnął najwyższą wartość w historii sejmikowych wyborów – 11,67, potwierdzając tym samym coraz bardziej skoncentrowany system partyjny. Na poziomie centralnym takie wartości stabilizują prosty układ przetargów koalicyjnych, skutkując trwałością wyłanianych gabinetów. Na poziomie sejmikowym również duże ugrupowanie (tu: KO) będzie dyktować warunki funkcjonowania zarządu koalicyjnego, ale na tym poziomie znaczącym punktem odniesienia będą inne zarządy, czyli powo-

cza sytuacja w pozostałych regionach. Umowy pomiędzy centralami partyjnymi mogą skutkować strategią „coś za coś”. Widać to było w czasie wyłaniania zarządu w sejmiku VI kadencji i miało się to powtórzyć w powyborczych układankach VII kadencji.

W pierwszych dniach po wyborach wizja sprawdzonej już koalicji wydawała się oczywista. Andrzej Buła deklarował współpracę KO z mniejszymi koalicjantami, choć wcześniej spodziewał się samodzielnych rządów. Po wyborach koalicja ze Śląskimi Samorządowcami była jednak koniecznością i rozmowy z tym środowiskiem ruszyły jako pierwsze. KO potwierdzała też otwartość na ponowienie koalicyjnego sojuszu z PSL (Trzecią Drogą), ale ten dialog był dużo trudniejszy, opóźniał się, a podobnie jak w poprzedniej kadencji mandat PSL nie był do koalicji niezbędnie potrzebny. Przesądził głos Warszawy i konieczność ułożenia powyborczych puzzli w innych regionach.

Tabela 10.9. Indeks rywalizacyjności oraz efektywna liczba partii w wyborach do sejmiku opolskiego (1998-2024)

Wyszczególnienie	1998	2002	2006	2010	2014	2018	2024
Poparcie dla pierwszego komitetu (%)	24,59 (SLD)	24,51 (SLD)	23,99 (PO)	31,93 (PO)	25,35 (PO)	29,45 (KO)	36,47 (KO)
Poparcie dla drugiego komitetu (%)	23,20 (AWS)	18,61 (MN)	19,03 (PiS)	17,77 (TSKN)	21,92 (PSL)	25,77 (PiS)	25,30 (PiS)
Indeks rywalizacyjności	0,94	0,76	0,79	0,55	0,86	0,88	0,69
ELP (poziom sejmiku)	3,96	4,37	4,5	3,85	4,09	3,03	2,78
Indeks agregacji	6,22	6,11	5,32	8	6	10,83	11,67

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej.

5 maja 2024 r. trzy ugrupowania podpisały porozumienie koalicyjne: Platforma Obywatelska, Śląscy Samorządowcy i Polskie Stronnictwo Ludowe. Wskazano programowe priorytety na kolejne lata; były nimi: dobra edukacja, dobre życie i dobre funkcjonowanie w województwie. Zanim doszło do wyboru prezydium i zarządu, trwały dalsze rozmowy między koalicjantami, nie brakowało też medialnych odniesień do tej kwestii. O ile niemal oczywiste było, że w zarządzie ponownie zasiądą Zbigniew Kubalańca (PO), Szymon Ogłaza (PO) i Zuzanna Donath-Kasiura (MN), to zagadką był piąty członek. Andrzej Buła zaproponował liderowi PSL, Marcinowi Oszańcy, żeby dalej pracował jako dyrektor departamentu rolnictwa, dodając, że „wcale nie musi być tak, że jeżeli ktoś ma tylko jednego radnego, nie jest koalicjantem. Ale też nie musi być koalicjantem w zarządzie”⁷². Spekulowano, że piąte miejsce w zarządzie zajmie Robert Węgrzyn, kolejny przedstawiciel PO. Wybór zarządu opóźniał się, co tłumaczono zaangażowaniem radnych w ustalenia na poziomie powiatów.

⁷² I. Prochera, *Andrzej Buła: Umowa w sprawie koalicji 7 maja*, <https://radio.opole.pl/124,10054,andrzej-bula-umowa-w-sprawie-koalicji-7-maja> [dostęp: 6.09.2024].

Prezydium sejmiku wybrano 7 maja 2024 r.: przewodniczącym został ponownie Rafał Bartek z MN, wiceprzewodniczącymi zaś zostali Jolanta Wilczyńska z KO (PO), jej klubowy kolega Szymon Godyla (.Nowoczesna), a także Artur Kamiński z PiS. Do porządku obrad sesji sejmiku wprowadzono punkt głosowania nad wyborem marszałka i zarządu regionu, po czym ogłoszono dwudniową przerwę⁷³. Po wznowieniu obrad Antoni Konołka, będący w poprzedniej kadencji wicemarszałkiem, został wiceprzewodniczącym sejmiku województwa opolskiego. Stanowisko to objął po Jolancie Wilczyńskiej, która zostając starostą namysłowskim, musiała złożyć mandat radnej⁷⁴. Kolejno wybrano zarząd. Rewolucji personalnej nie było – marszałkiem pozostał Andrzej Buła⁷⁵, który przedstawił kandydatury do nowego zarządu województwa: Zuzanny Donath-Kasiury (Śląscy Samorządowcy/MN) jako pierwszej wicemarszałek, Zbigniewa Kubalańcy (PO) jako drugiego wicemarszałka i dwóch członków zarządu z PO: Szymona Ogłazę oraz Roberta Węgrzyna⁷⁶. Do zarządu nie wszedł przedstawiciel PSL. Jak się jednak okazało, nie był to koniec procesu wyłaniania władz regionalnych.

9 czerwca 2024 r. odbyły się wybory do europarlamentu. Po raz drugi do rywalizacji o brukselski mandat przystąpił marszałek Andrzej Buła, kandydujący – co oczywiste – z listy KO, na której otrzymał drugą pozycję w okręgu dolnośląsko-opolskim. Pięć lat wcześniej startując z pozycji czwartej „otał się” o mandat – pierwsze wyniki wskazywały na dwa mandaty dla KO w okręgu, ale po przeliczeniu wszystkich głosów, Buła europosem nie został (mandat zdobyła jedynie Janina Ochojska). Inaczej było w 2024 r. – powyborczy poranek przyniósł marszałkowi mandat do PE⁷⁷, co oznaczało, że w sejmiku pojawił się wakat. 11 czerwca obradowały regionalne władze PO z Bułą na czele. Zdecydowano o udzieleniu rekomendacji na stanowisko marszałka województwa Szymonowi Ogłazie, od kilku lat członkowi zarządu regionu. Kolejnego dnia zwołano nadzwyczajną sesję sejmiku i 20 głosami poparcia (siedem – przeciw, dwa – wstrzymujące się) wybrano na stanowisko marszałka jedynego oficjalnie zgłoszonego kandydata (wcześniej w kontekście rywalizacji o urząd marszałka mówiono także o kandydaturze wicemarszałka Zbigniewa Kubalańcy)⁷⁸. Wybrany został także nowy zarząd. Ponownie wskazano wicemarszałków: Zuzannę Do-

⁷³ A. Wołek, *Prezydium sejmiku wybrane. Na marszałka poczekamy do czwartku*, <https://radio.opole.pl/100,819369,prezydium-sejmiku-wybrane-na-marszalka-poczekamy> [dostęp: 5.09.2024].

⁷⁴ M. Śmierciak, *Zarząd województwa opolskiego wybrany. Rewolucji personalnej nie ma*, <https://radio.opole.pl/468,820307,zarząd-województwa-opolskiego-wybrany-rewolucji-> [dostęp: 5.09.2024]. W sejmiku zastąpiła ją Katarzyna Zalewska.

⁷⁵ 13 lat na fotelu marszałka województwa. W 2024 r. najwyższy wynik w regionie – 13 839 głosów.

⁷⁶ *Zarząd województwa Opolskiego wybrany*, <https://www.opolskie.pl/2024/05/zarząd-województwa-opolskiego-wybrany/> [dostęp: 5.09.2024].

⁷⁷ Nową radną sejmiku została Katarzyna Juranek-Mazurczak, dyrektorka Centrum Aktywności Lokalnej w Kluczborku.

⁷⁸ [masz/aba], *Szymon Ogłaza marszałkiem województwa opolskiego*, <https://samorząd.pap.pl/kategoria/aktualnosci/szymon-oglaza-marszałkiem-województwa-opolskiego> [dostęp: 6.09.2024]; M. Matuszkiewicz-Biel, *Szymon Ogłaza nowym marszałkiem województwa? Po spotkaniu zarządu Platformy Obywatelskiej*, <https://radio.opole.pl/100,832330,szymon-oglaza-nowym-marszałkiem-województwa-po-s> [dostęp: 6.09.2024].

nath-Kasiurę i Zbigniewa Kubalańcę, a członkiem zarządu województwa pozostał Robert Węgrzyn. Ostatnie miejsce, zwolnione przez Ogłazę, nie zostało obsadzone.

Od razu też ruszyły spekulacje dotyczące wakującego miejsca. Marcin Oszańca, lider opolskiego PSL, mówił o obietnicy Andrzeja Buły, dotyczącej miejsca dla członka PSL. Ludowcy rozważali, komu udzielić rekomendacji. Kandydatów było dwóch: Marcin Oszańca, lider partii w regionie, i Antoni Konopka, wieloletni członek zarządu województwa, w rozpoczętej kadencji wiceprzewodniczący sejmiku. Śląscy Samorządowcy kwestionowali ten pomysł, wskazując na słabą reprezentację PSL w sejmiku. Podkreślali jednak, że mają świadomość „rozstrzygnięć na poziomie warszawskim”, więc są otwarci i będą negocjować⁷⁹. Ostatecznie zabiegali o powołanie drugiego wicewojewody, którym miał być ktoś z MN, wskazując, że są województwa, gdzie takie rozwiązanie zastosowano⁸⁰.

Do wyboru ostatniego, piątego, członka zarządu województwa doszło dopiero 10 lipca 2024 r. W pierwszym głosowaniu radni odrzucili kandydaturę rekomendowanego przez zarząd PSL Marcina Oszańcy, lidera ludowców, dotychczasowego dyrektora Departamentu Rozwoju Obszarów Wiejskich w urzędzie marszałkowskim (21 głosów przeciw). W zaistniałej sytuacji marszałek Ogłaza wskazał Antoniego Konopkę i ten kandydat uzyskał wymaganą większość (16 głosów), zostając finalnie członkiem zarządu województwa⁸¹. Konopka podkreślał, że reprezentanci PSL zajmują wiele decyzyjnych stanowisk w nowym rządzie, a zatem „dla województwa lepiej będzie, gdy łatwiej będzie do nich docierać”⁸².

Miesiąc później nastąpiła jeszcze zmiana w składzie radnych: 12 sierpnia 2024 r. zmarł radny PiS Jerzy Czerwiński – nauczyciel, poseł na sejm IV kadencji, senator IX i X kadencji, który w sejmiku województwa zasiadał w latach 2006-2014. Wakujący mandat objął Andrzej Mrowiec⁸³.

10.7. Podsumowanie

Wybory 2024 r. nie zrewolucjonizowały opolskiej sceny sejmikowej. Opolszczyzna pozostała bastionem Platformy Obywatelskiej, a Prawo i Sprawiedliwość, jako jedyne ugrupowanie opozycyjne, pozostało poza negocjacjami koalicyjnymi. Potwierdzony został

⁷⁹ B.a., *Zuzanna Donath-Kasiura: Nikt z nami nie rozmawiał o przedstawicielu PSL-u w zarządzie województwa*, <https://doxa.fm/audycja/zuzanna-donath-kasiura-nikt-z-nami-nie-rozmawial-o-przedstawicielu-psl-u-w-zarzadzcie-wojewodztwa/> [dostęp: 6.09.2024].

⁸⁰ P. Guzik, *Tarcia w opolskiej koalicji. Rozgrywki o członka zarządu województwa i wicewojewodę*, <https://opolska360.pl/tarcia-w-opolskiej-koalicji-rozgrywki-o-czlonka-zarzadu-wojewodztwa-i-wicewojewode> [dostęp: 6.09.2024].

⁸¹ A. Koziak, *Topór wbity między członków PSL. Antoni Konopka w zarządzie województwa*, <https://opolska360.pl/topor-wbity-miedzy-czlonkow-psl-antoni-konopka-w-zarzadzcie-wojewodztwa> [dostęp: 6.09.2024].

⁸² I. Prochera, *„Życie potrafi zaskakiwać, szczególnie polityka” – Antoni Konopka, nowy członek zarządu województwa opolskiego*, <https://radio.opole.pl/124,10198,zycie-potrafi-zaskakiwac-szczegolnie-polityka-an> [dostęp: 6.09.2024].

⁸³ *Postanowienie Nr 1385/2024 Komisarza Wyborczego w Opolu I z dnia 28 sierpnia 2024 r. w sprawie obsadzenia mandatu radnego Sejmiku Województwa Opolskiego*, https://duwo.opole.uw.gov.pl/WDU-_O/2024/2144/akt.pdf [dostęp: 7.09.2024].

wzorzec zachowań koalicyjnych: PO, jako podmiot dysponujący większością mandatów, obsadziła stanowisko marszałka (najpierw Andrzej Buła, a później Szymon Ogłaza), zaś ugrupowanie dopełniające koalicję objęło stanowisko przewodniczącego sejmiku województwa (ponownie Rafał Bartek z MN; Śląscy Samorządowcy). Na pytanie, czy po obserwowanej w historii opolskiego sejmiku ciągłości charakteryzującej kariery głównych aktorów regionalnych (marszałek Józef Sebesta 7 lat na stanowisku, Andrzej Buła – 11 lat), otwiera się długi rozdział z marszałkiem Ogłazą w pierwszoplanowej roli, odpowiedzą kolejne kadencje.

Warto podkreślić, że aktywność partii politycznych na poziomie samorządu województwa wyraźnie jest konsekwencją funkcjonowania ugrupowań jako struktur wieloszczeblowych – negocjacje sejmikowe warunkowane są nie tylko sytuacją w województwie, ale zależą również od ustaleń na poziomie centralnym czy powiatowym. Charakteryzująca Opolszczyznę stabilność, widoczna w powtarzającym się układzie koalicyjnym w sejmiku, powinna być zatem rozumiana jako wypadkowa zewnętrznych uwarunkowań i interesów poszczególnych uczestników regionalnej polityki. Specyfika Opolszczyzny, znajdująca odzwierciedlenie w rozkładzie i poziomie poparcia dla poszczególnych ugrupowań, wydaje się sprzyjać powielaniu przetestowanych rozwiązań. Jednocześnie zaś obserwowany układ zdaje się być odporny na zawirowania generowane przez nowe podmioty, które – jak .Nowoczesna w poprzednich wyborach w ramach KO czy Polska 2050 w ramach Trzeciej Drogi w 2024 r. – chcą wejść do sejmikowej gry i znaleźć trwałe miejsce w istniejącej konfiguracji. Można więc stwierdzić, że koalicja utworzona po wyborach 2024 r., będąca kolejnym powtórzeniem scenariusza skutecznie realizowanego od 2006 r., nie tylko utrwała wizerunek Opolszczyzny jako regionu stabilnego, ale potwierdza również wielopoziomowy charakter polityki, która wybrzmiewając regionalnie, jest centralnie korygowana.